

LUYỆN TỪ VÀ CÂU

MỞ RỘNG VỐN TỪ : CÔNG DÂN

I – MỤC ĐÍCH, YÊU CẦU

1. Mở rộng, hệ thống hoá vốn từ gắn với chủ điểm *Công dân*.
2. Biết cách dùng một số từ ngữ thuộc chủ điểm *Công dân*.

II – ĐỒ DÙNG DẠY – HỌC

- *Vở bài tập Tiếng Việt 5, tập hai* (nếu có).
- *Từ điển từ đồng nghĩa tiếng Việt, Từ điển từ Hán Việt, Sổ tay từ ngữ tiếng Việt tiểu học* (hoặc phô tô một vài trang có từ cần tra cứu trong bài học).
- Bút dạ và 3 – 4 tờ giấy kẻ sẵn bảng phân loại để HS làm BT2 (xem mẫu ở dưới).
- Bảng lớp viết câu nói của nhân vật Thành ở BT4.

III – CÁC HOẠT ĐỘNG DẠY – HỌC

A – KIỂM TRA BÀI CŨ

HS đọc đoạn văn đã viết lại hoàn chỉnh ở nhà (BT2, phần Luyện tập, tiết LTVC trước) – chỉ rõ câu ghép được dùng trong đoạn văn, cách nối các vế câu ghép.

B – DẠY BÀI MỚI

1. Giới thiệu bài : GV nêu MĐ, YC của tiết học.

2. Hướng dẫn HS làm bài tập

Bài tập 1

- Một HS đọc yêu cầu của BT. Cả lớp theo dõi trong SGK.
- HS làm việc độc lập hoặc trao đổi cùng bạn. Các em có thể sử dụng từ điển để tra nghĩa của từ "công dân".
- HS phát biểu ý kiến. Cả lớp và GV nhận xét. GV chốt lại lời giải đúng : Dòng b – "Người dân của một nước, có quyền lợi và nghĩa vụ với đất nước" nêu đúng nghĩa của từ *công dân*.

Bài tập 2

- HS đọc yêu cầu của BT.
- HS tra cứu từ điển (sử dụng từ điển hoặc một vài trang phô tô), tìm hiểu nghĩa một số từ các em chưa rõ.
- HS làm việc độc lập hoặc trao đổi trong nhóm ; viết kết quả làm bài vào vở hoặc VBT. GV phát bút dạ và phiếu đã kẻ sẵn bảng phân loại cho 3 – 4 nhóm HS.

– Đại diện các nhóm làm bài trên phiếu dán bài lên bảng lớp, trình bày kết quả. Cả lớp và GV nhận xét. GV chốt lại ý kiến đúng ; mời 1 – 2 HS đọc kết quả :

Công là "của nhà nước, của chung"	Công là "không thiên vị"	Công là "thợ, khéo tay"
<i>công dân, công cộng, công chúng</i>	<i>công bằng, công lí, công minh, công tâm</i>	<i>công nhân, công nghiệp</i>

* Chú giải một số từ để GV tham khảo :

Công bằng : theo đúng lẽ phải, không thiên vị.

Công cộng : thuộc về mọi người hoặc phục vụ chung cho mọi người trong xã hội.

Công lí : lẽ phải phù hợp với đạo lí và lợi ích chung của xã hội.

Công nghiệp : ngành kinh tế dùng máy móc để khai thác tài nguyên, làm ra tư liệu sản xuất hoặc hàng tiêu dùng.

Công chúng : đông đảo người đọc, xem, nghe, trong quan hệ với tác giả, diễn viên...

Công minh : công bằng và sáng suốt.

Công tâm : lòng ngay thẳng, chỉ vì việc chung, không vì tư lợi hoặc thiên vị.

Bài tập 3

Cách thực hiện tương tự BT1. GV giúp HS hiểu nghĩa của những từ ngữ các em chưa hiểu. Sau khi hiểu nghĩa các từ ngữ, HS phát biểu. GV kết luận :

– Những từ đồng nghĩa với ***công dân*** : *nhân dân, dân chúng, dân*

– Những từ không đồng nghĩa với ***công dân*** : *đồng bào, dân tộc, nông dân, công chúng*

* Chú giải một số từ để GV tham khảo :

Nhân dân : đông đảo những người dân, thuộc mọi tầng lớp, đang sống trong một khu vực địa lí.

Dân chúng : đông đảo những người dân thường ; quần chúng nhân dân.

Dân tộc : cộng đồng người hình thành trong lịch sử có chung lãnh thổ, quan hệ kinh tế, ngôn ngữ, văn hoá và tính cách.

Bài tập 4

– HS đọc yêu cầu của bài.

– GV chỉ bảng đã viết lời nhân vật Thành, nhắc HS : Để trả lời đúng câu hỏi, cần thử thay thế từ ***công dân*** trong câu nói của nhân vật Thành lần lượt bằng từng từ đồng nghĩa với nó (đã được nêu ở BT3), rồi đọc lại câu văn xem có phù hợp không :

Làm thân nô lệ mà muốn xoá bỏ kiếp nô lệ
thì sẽ thành

công dân
dân
nhân dân
dân chúng

còn yên phận nô lệ thì mãi mãi là
đầy tớ cho người ta.

- HS trao đổi, thảo luận cùng bạn bên cạnh.
- HS phát biểu ý kiến. GV chốt lại lời giải đúng : Trong câu đã nêu, không thể thay thế từ *công dân* bằng những từ đồng nghĩa (ở BT3). Vì từ *công dân* có hàm ý "người dân một nước độc lập", khác với các từ *nhân dân*, *dân chúng*, *dân*. Hàm ý này của từ *công dân* ngược lại với ý của từ *nô lệ*.

3. Củng cố, dặn dò

- GV nhận xét tiết học, khen ngợi những HS làm việc tốt.
- Dặn HS ghi nhớ những từ ngữ gắn với chủ điểm *Công dân* mới học để sử dụng đúng.